

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 32/2010 vp

Hallituksen esitys laeiksi elintarvikelain sekä eläinlääkintähuoltolain 15 ja 23 §:n muuttami- sesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä joulukuuta 2010 lähettänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi elintarvikelain sekä eläinlääkintähuoltolain 15 ja 23 §:n muuttamisesta (HE 293/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- elintarviketurvallisuusjohtaja Veli-Mikko Niemi ja eläinlääkintöylitarkastaja Sebastian Hielm, maa- ja metsätalousministeriö
- erityisasiantuntija Tarja Hartikainen, Suomen Kuntaliitto
- elintarviketurvallisuusjohtaja Susanna Pesonen, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
- ylitarkastaja Kirsi Hyvönen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- kaupungineläinlääkäri Riikka Åberg, Helsingin kaupungin ympäristökeskus
- professori Maria Fredriksson-Ahoma ja ELT, elintarvikehygienian dosentti Mari Nevas, Helsingin yliopisto, eläinlääketieteellinen tiedekunta
- asiantuntija Leena Suojala, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- johtaja Seppo Heiskanen, Elintarviketeollisuusliitto ry

- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- puheenjohtaja, ELL Kirsi Sario, Suomen Eläinlääkäriliitto ry
- elintarvikeasiantuntija Merja Söderström, Päivittäistavarakauppa ry
- pienteurastaja Tapani Myöhänen, Maaninka.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeusministeriö
- valtiovarainministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Valvira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
- kehittämisjohtaja Mikko Kälkäjä, Pudasjärven kaupunki
- Pohjosahon tila ja pienteurastamo
- Suomen Eläinlääkäriliitto ry
- Suomen Kalankasvattajaliitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC
- Ympäristö- ja terveysalan tekniset ry
- Luomuliitto ry
- Paliskuntain yhdistys
- Suomen Terveystuotekauppioiden Liitto ry
- Metsästäjien Keskusjärjestö
- Suomen siipikarjaliitto ry
- Tori- ja markkinakaupan keskusjärjestö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elintarvikelakia käytännön valvontatyössä esiin tulleiden kansallisten muutostarpeiden vuoksi sekä eräiden Euroopan unionin elintarvikelainsäädäntöön tehtyjen muutosten johdosta.

Esityksen tarkoituksena on lisätä elintarviketurvallisuusriskien huomioon ottamista lain toimeenpanossa ja vähentää toimijoihin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa. Elintarvikehuoneistojen valvonnassa ennakkovalvonnan painopistettä siirrettäisiin hyväksymismenettelystä ilmoitusmenettelyyn. Väestön terveyden kannalta vähemmän merkityksellisten toimintojen osalta luovuttaisiin elintarvikehuoneistojen hyväksymismenettelystä. Samalla hyödynnettäisiin nykyistä laajemmin Euroopan unionin hygienia-lainsäädännön mahdollistama paikallisen ja elintarviketurvallisuusriskeiltään vähäisen toiminnan valvonnan joustavuus. Omavalvontavelvoitteesta säädettäisiin edelleen lain tasolla, mutta omavalvontasuunnitelmien hyväksymisestä luovuttaisiin. Elintarvikealan toimijat, alkutuotannon toimijoita lukuun ottamatta, velvoi-

tettaisiin julkistamaan elintarvikevalvontaviranomaisen antama elintarvikehuoneiston tarkastuskertomus. Valvonnan avoimuutta lisättäisiin julkistamalla tulokset viranomaisten toiminnan arvioinneista. Valtion ja kuntien välistä työnjakoa elintarvikevalvonnassa tarkistettaisiin siten, että pienteurastamoiden sekä riistan käsittelylaitosten hyväksyntä ja niissä suoritettava lihantarkastus ja valvonta siirtyisivät kunnilta valtiolle. Lihantarkastuksen järjestämiseen liittyen ehdotetaan muutoksia myös eläinlääkintähuoltolain 15 ja 23 §:iin. Luonnonvaraisen riistan lihaa koskevia säännöksiä muutettaisiin vastaamaan EU-lainsäädännön vaatimuksia. Lihantarkastusmaksuja voitaisiin alentaa pienissä teurastamoissa ja riistan käsittelylaitoksissa valtion varoin.

Lisäksi ravintolisistä tehtävää ilmoitusta ja osaamistestajaajan valvontaa koskevia säännöksiä tarkennettaisiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2011.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Esityksen perusteluiden mukaisesti valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtio on yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseen tähtäävässä valtioneuvoston toimintaohjelmassa (12.3.2009) sitoutunut vähentämään hallinnollista taakkaa vuoden 2006 tasosta neljänneksellä vuoteen 2012 mennessä. Elintarvikelainsäädännön säännökset ovat Suomessa erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osalta muotoutuneet osin tiukemmiksi ja vaativammiksi useisiin muihin EU-maihin verrattuna. Valiokunta painottaa, että EU:n hygienia-lainsäädännön mahdollistama paikallisen ja elintarviketurvalli-

suusriskeiltään vähäisen toiminnan valvonnan joustavuus tulee hyödyntää täysimääräisesti.

Yritysten elintarviketurvallisuuden varmistamisessa suurimmat hallinnolliset työmäärät liittyvät tällä hetkellä etenkin elintarvikehuoneistojen hyväksymismenettelyyn ja omavalvonnan toteuttamisen kirjanpitovelvollisuuksiin. Valiokunta toteaa, että omavalvontavelvoite ja siihen liittyvät vaatimukset perustuvat suurimmalta osin suoraan velvoittavaan EU-lainsäädäntöön eikä näitä vaatimuksia voida kumota. Sen sijaan esimerkiksi elintarvikehuoneistojen nykyinen ennakkohyväksynnän laajuus on kansallisesti päätettävissä.

Valiokunta korostaa, että hallinnollisen taakan yleinen vähentäminen ja elintarviketurvallisuuden valvonnan painopisteen siirtäminen riskinarviointiin ovat tarpeen erityisesti maaseu-

dun pienten ja keskisuurten elintarvikealan toimijoiden tuotannon kehittämisen näkökulmasta. Valiokunta pitää tärkeänä, että elintarvike- ja eläinlääkintälainsäädäntöä kehitetään siten, että lähiruoan tuottaminen erityisesti pienimuotoisemmassa toiminnassa tulee kilpailukykyisemmäksi ja helpommin toteutettavaksi korkeasta elintarviketurvallisuuden tasosta tinkimättä. Tilamyyntiä ja lähiruoan tuottamista tulee helpottaa, vaikka riskienhallintaan on samalla kiinnitettävä erityistä huomiota. Valiokunta toteaa, että esityksen muutoksilla helpotettaisiin alkutuotannon ja siihen liittyvän pienjalostustoiminnan tuotteiden myyntiä, mikä edistää myös luomutuotteiden saatavuutta. Luomulihan ja loukkaantuneiden eläinten lihan käsittelyn tulee olla mahdollista rinnakkain muun tuotannon kanssa.

Valiokunta toteaa, että pienteurastamoilta ja riistan käsittelylaitoksilta perittävät lihan tarkastusmaksut ovat teurastettua eläintä ja lihakiloa kohden huomattavasti korkeammat kuin suurten teurastamoiden ja poroteurastamoiden maksut. Lihan tarkastusmaksujen lisäksi pienteurastamot maksavat erikseen näytteiden otosta ja niiden tutkimisesta sekä myös yleensä laitosten valvonnasta. Valiokunta pitää välttämättömänä pienteurastamoiden ja riistan käsittelylaitosten kohtuuttoman korkeiden lihan tarkastus- ja valvontamaksujen huomattavaa alentamista, jotta tämä toiminta ja sen kehittäminen voidaan turvata.

Riskiperusteisuus

Lakiehdotuksessa esitetään periaatteellisia muutoksia elintarvikehuoneistojen nykyisiin hyväksymis- ja valvontamenettelyihin. Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 6 a §, jossa painotetaan erityisesti riskien huomioon ottamista velvoitteita toimeenpantaessa ja valvottaessa. Valiokunta korostaa, että valvonnan riskiperusteisuuden lisääminen on tarpeen, jotta elintarviketurvallisuuden valvontaa voidaan kehittää kuntien niukoilla valvontaresursseilla. Riskiperusteisuuden korostaminen edellyttää kuitenkin kuntien elintarvikevalvonnalta etenkin korkeaa mikrobiologian ammatillista osaamista.

Riskiperusteinen valvonta vaatii valvonnalta myös korkeampaa laatua ja valvojilta ajanmu-

kaista tietämystä elintarvikehygieenisistä vaaroista ja niiden todennäköisyydestä. Tämän vuoksi tulee huolehtia siitä, että valvontahenkilöstön täydennyskoulutusta lisätään. Elintarvikevalvonnan peruskoulutuksessa on myös kehitettävää. Valvonnan laatua ja suunnitelmallisuutta on kuitenkin kehitetty viime vuosina, ja kehitystyö on hyvässä käynnissä. Valiokunta painottaa sitä, että riskiperusteinen valvonta vaatii myös valvonnan ohjauksen kehittämistä, jotta kaikkia toimijoita valvotaan yhdenmukaisin riskiperustein koko maassa.

Elintarvikehuoneistojen ilmoitusmenettely

Valiokunta pitää oikeana lähtökohtana elintarvikehuoneistojen ennakoivalvonnan yksinkertaistamista siirtämällä painopistettä elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä ilmoittamismenettelyyn. Esityksen mukaan pääsääntö elintarvikehuoneistojen hyväksymisessä on, että toimijan on ilmoitettava viranomaiselle elintarvikehuoneiston toiminnasta. Elintarvikehuoneistojen hyväksyminen on osoittautunut käytännössä raskeaksi hallinnolliseksi prosessiksi, koska erityisesti pienempien toimijoiden on vaikea tuottaa kaikkia hakemukseen tarvittavia asiakirjoja. Valiokunta toteaa, että siirtyminen elintarvikehuoneistojen hyväksymismenettelystä ilmoitusmenettelyyn on hallintotaakkaa keventävä muutos.

Valiokunta toteaa, että toisaalta hyväksymismenettelystä luopumiseen saattaa joissakin tapauksissa liittyä ongelmia etenkin pienten ravintoloiden hygieniatason säilyttämisen kannalta. Valvontaa kunnissa tulee jatkossa suunnata paremmin riskien perusteella sekä toiminnan laajuuden, laadun ja toimijan osaamisen mukaisesti. Tarpeen vaatiessa valvontakäynnit tulee tehdä ilman ennakoilmoitusta. Valiokunta pitää välttämättömänä valvonnan uudelleen suunnattamista siten, että elintarvikehygienian vaatimustaso ei käytännössä heikkene ennakkohyväksynnästä luopumisesta huolimatta.

Valiokunta korostaa, että riskienarviointia tulee jatkossa tehdä siten, että uuden toiminnan ilmoituksen saavuttua valvontaviranomaiselle nopeasti jo toiminnan alkuvaiheessa arvioidaan toiminnan riskitaso ja sen perusteella tarvittaes-

sa nopealla aikataululla käydään valvomassa selkeät riskikohteet toiminnan saattamiseksi mahdollisimman nopeasti asianmukaiseksi. Tämä koskee erityisesti sellaisia valvontakohteita, joissa käyttöön otettavat toimitilat eivät vaadi muutostöitä. Mikäli toimitiloihin tehdään muutoksia, on lisäksi mahdollista, että elintarvikehuoneistojen rakenteellisia ongelmia tulee korjattavaksi myös jälkikäteen, jos toimijat eivät saa riittävästi viranomaisneuvontaa ennen huoneiston perustamista. Valiokunta painottaa kuitenkin sitä, että muutos tulee todennäköisesti lisäämään kuntien elintarvikeviranomaisten neuvontatarvetta. Keskusvirastojen selkeällä ohjeistuksella tulee ohjata tulkintoja siten, että lain soveltaminen on yhdenmukaista eri puolilla Suomea.

Valvontatietojen julkistaminen

Valiokunta katsoo, että elintarvikevalvontatietojen avoimempi julkistaminen on periaatteellisesti oikeasuuntainen uudistus, mutta sen käytännön toteuttaminen vaatii tarkkaa suunnittelua. Valvontatietojen julkistaminen siirtää myös valvonnan vastuuta osaltaan kuluttajalle, mikä on hyvä asia. Ennen järjestelmän käyttöönottoa tulee huolehtia siitä, että kuluttajille valvonnasta tuotetut tiedot ovat elintarvikehygienian kannalta oleellisia ja että toimijoita kohdellaan yhdenvertaisesti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Elintarviketurvallisuusvirasto ottaa kattavan vetovastuun kunnan viranomaisten riittävän yksityiskohtaisesta ohjeistuksesta sekä julkistettavien tietojen yhdenmukaisuuden varmistamisesta. Valvonnan tasapuolisuutta voidaan edistää laatimalla Elintarviketurvallisuusviraston toimesta esimerkiksi kattava, riittävän yksityiskohtainen ja käytännön oleellisiin asioihin keskittyvä valtakunnallinen laatujärjestelmä yhdenmukaisten ja tasapuolisten menettelytapojen toteuttamiseksi.

Alkutuotantopaikasta ilmoittaminen

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että alkutuotannoksi katsotaan esityksen lakiehdotuksessa myös alkutuotteiden luovutus suoraan tuottajalta kuluttajalle silloin, kun tuotteiden luovutuk-

sesta aiheutuvat elintarviketurvallisuusriskit ovat vähäisiä.

Muutos tulee selventämään tuottajien asemaa itsenäisinä toimijoina ja lisää muun muassa suoramyyntiä. Toimijoita tulee kuitenkin informoida siitä, minkälainen toiminta tai millaiset elintarvikkeiden määrät arvioidaan vähäiseksi ja vähäriskiseksi, ettei tulkinnasta synny epäselvyyttä.

Omavalvontavelvoite

Valiokunta pitää tärkeänä lainsäädäntöön kuuluvan omavalvontavelvoitteen kehittämistä sekä toimijoiden että kuluttajien turvallisuuden kannalta toimivammaksi kokonaisuudeksi. Valiokunta pitää esitettyä omavalvontasuunnitelman hyväksymisestä luopumista kannatettavana muutoksena, jolla karsitaan alan toimijoihin kohdistuvaa turhaa byrokratiaa ja ylimääräistä työtä.

Omavalvontasuunnitelmien osalta ongelmia on erityisesti monilla pienillä toimijoilla, joille ei ole olemassa valtakunnallisia riittävän yksinkertaisia ja pienimuotoisen toiminnan huomioon ottavia omavalvontamalleja. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä sitä, että omavalvonnassa eritellään jatkossa selkeästi alan suuret ja pienet toimijat. Pienten yritysten omavalvontasuunnitelmissa tulee jatkossa pyrkiä karsimaan sellaiset kirjaamisvaatimukset, jotka eivät sovellu pienimuotoisen toiminnan valvontaan. Suurissa laitoksissa esimerkiksi omavalvonnan puhtaustarkkailu ja ketjuinformaatio ovat tarpeen aivan eri tavalla kuin pienissä laitoksissa, joissa työt tehdään itse. Pienimuotoisen toiminnan omavalvontaa on kehitettävä siihen suuntaan, että toiminnanharjoittajan elintarvikehygienian kannalta turhat velvollisuudet karsitaan. Valiokunta korostaa erityisesti, että Elintarviketurvallisuusviraston tulee uusia omavalvontasuunnitelmiin liittyvä ohjeistuksensa siten, että edellä mainitut seikat ja pienimuotoisen toiminnan luonne otetaan aidosti huomioon. Esityksen perustelujen mukaisesti keskeinen tehtävä omavalvonnan kehittämisessä nykyistä toimivammaksi on myös elintarvikesektorilla, jonka vastuulla on eri toimialojen hyvän käytännön oppaiden tekeminen.

Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että omavalvontasuunnitelmien hyväksymisestä luovuttaessa omavalvontasuunnitelmaa ja sen toteutumista valvotaan nimenomaan valvontakäyntien yhteydessä. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan osaamistodistus (hygieniapassi) on jo todennäköisesti enemmistöllä ilmoituksenvaraisissa elintarvikehuoneistoissa toimivista, joten kolmen vuoden siirtymäaika on riittävä myös niiden toimijoiden osalta, joilta sitä ei ole aikaisemmin edellytetty. Riistan käsittelylaitoksissa toimivilta vaaditaan joko osaamistodistus tai metsästäjien terveys- ja hygieniakoulutus. Valiokunta pitää omavalvonnan uusimiseen tähtäviä ehdotuksia tarpeellisina.

Lihantarkastus

Lakiehdotuksen mukaan valtion ja kuntien välisellä työnjakoa elintarvikevalvonnassa tarkistetaan siten, että pienteurastamoiden sekä riistan käsittelylaitosten hyväksyntä ja niissä suoritettava lihantarkastus ja valvonta siirtyvät kunnilta valtiolle. Valiokunta toteaa, että erityisesti pienteurastamoiden valvonta ja niissä suoritettavan lihantarkastuksen laatu vaihtelee riippuen sijaintikunnasta, mikä asettaa pienteurastamotoimijat tällä hetkellä eriarvoiseen asemaan. Esityksen mukaan myös riistan käsittelylaitosten hyväksyminen ja valvonta sekä niissä tapahtuva lihantarkastus siirretään valtion tehtäväksi.

Uudistuksen yhteydessä tulee kuitenkin huolehtia siitä, että lihantarkastusjärjestelyiden käytännön toteutusta valmisteltaessa Elintarviketurvallisuusvirasto tekee tiivistä yhteistyötä toimijoiden kanssa siten, että uudistuksen tavoitteet ja erityisesti kustannusten aleneminen toteutuvat. Kunnaneläinlääkärit ovat ottaneet joustavasti toimijoiden toiveet huomioon tehdessään lihantarkastustoimiaan. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että joustavuus lihantarkastuksessa säilytetään uudistuksen myötä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei aiheettomien hygieniavalvontakäyntien määrä kasva siten, että toimijoiden kustannukset nousevat.

Esityksen 6 §:n mukaan poroteurastamoissa voidaan teurastaa porojen lisäksi myös pieniä määriä muihin eläinlajeihin kuuluvia eläimiä.

Tällaisia poroteurastamoita ei tarvitsisi erikseen hyväksyttäväksi pienteurastamoiksi, kuten tällä hetkellä, vaan ne hyväksyisi ja niitä valvoisi aluehallintovirasto esityksen 15 §:n mukaisesti. Valiokunta toteaa, että lampaita käytetään pohjoisessa paikoin jo elinympäristöjen hoitoon ja kunnossapitoon. Pohjois-Suomessa voidaankin kehittää tässä yhteydessä karitsan- ja lampaanlihan tuotantoa hyödyntämällä teurastuskapasiteettia erityisesti sinä aikana, kun poroja ei teurasteta. Perinnebiotooppitalouteen liittyen hyväksytyssä teurastamossa tarkastetun lampaanlihan suora- ja lähimyyntiä tulee kehittää lähiruokakonseptin edistämiseksi. Esimerkiksi Sallan, Kemijärven ja Pudasjärven poroteurastamot on hyväksytty kunnan valvontaviranomaisen toimesta myös lampaiden pienteurastamoiksi. Valiokunta korostaa, että lammastalouden kehittäminen näillä alueilla edellyttää uusien yhteistyömuotojen luomista. Sekä lampaanlihalle että poronlihalle on kysyntää, eikä niitä tule nähdä kilpailevina tuotteina, vaan kummallekin tuotannolle on kehittämismahdollisuuksia. Lampaan lihan osalta tuottaja voi käyttää itse teurastamansa lampaan lihaa omassa kotitaloudessaan ilman, että lammas on teurastettu laitoksessa ja tarkastettu, mutta tarkastamattoman lampaanlihan myynti tai tarjoilu oman talouden ulkopuolella ei ole EU:n ns. hygieniasetuksen mukaan tällä hetkellä mahdollista. Hygieniasetuksen 10 artiklassa on annettu mahdollisuus kansallisesti mukauttaa asetuksen liitteiden säännöksiä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että perinteisten menetelmien, joihin perinnebiotooppien hoidossa käytettävät lampaat kuuluvat, pienimuotoista tarkastamattoman lampaanlihan käyttöä helpotetaan artiklan mahdollistamalla ns. maantieteellisesti eristyneillä taikka vaikeakulkuisilla alueilla. Valiokunta pitääkin täysin välttämättömänä, että Suomi ajaa viipymättä kansallista mukautusta näihin EU-säännöksiin.

Suomessa menee vuosittain arviolta lähes 5 miljoonaa kiloa elintarvikkeeksi kelpavaa naudanlihaa polttoon Honkajoen käsittelylaitokseen, koska loukkaantuneiden eläinten teurastusta ei ole ollut taloudellisesti mahdollista tehdä nykyisten säännösten edellyttämällä tavalla.

Valiokunta katsookin, että tilalla tapahtuva loukkaantuneiden eläinten teurastus tulee tehdä käytännössä mahdolliseksi siten, että nämä eläimet voidaan taloudellisesti hyödyntää muutoinkin kuin omassa taloudessa ja samalla vähentää käyttökelpoisen lihan haaskausta.

Valiokunta pitääkin välttämättömänä loukkaantuneita eläimiä koskevan tarkastuksen (hääteturastettavien ns. ante mortem -tarkastuksen) muuttamista jatkossa siten, että osana lihantarkastuksen kehittämistä luodaan virkaeläinlääkäreistä laaja rekisteri sellaisista eläinlääkäreistä, jotka katsotaan soveltuviksi edellä mainittua tarkastusta sopimus pohjalta suorittamaan. Valiokunta korostaa, että tulee luoda sellainen järjestelmä, jossa sopiville eläinlääkäreille voidaan antaa viivyttämättä, joustavasti ja sähköisesti lyhyitä virkamääräyksiä näiden tehtävien hoitamiseksi. Tulevaisuudessa on järjestelmää kehitettävä siten, että osana lihantarkastuksen järjestämistä luodaan virkaeläinlääkäreitä laajempi mahdollisuus eläinlääkäreille tarkastusten suorittamiseen.

Riistanlihan tarkastaminen ja markkinoille saattaminen

Voimassa olevassa elintarvikelaissa (23/2006) rajoitetaan hirvieläinten ruhojen tai niistä saadun lihan myyntiä, koska on katsottu, että toimintaan voi liittyä elintarviketurvallisuusriskejä. Lakiehdotuksessa on tämän toiminnan riskiä arvioitu uudelleen sillä seurauksella, että 1.9.2011 lähtien voidaan saattaa myytäväksi hirvien ja peurojen ruhoja sekä niistä saatavaa lihaa ilman lihantarkastusta. Hirvieläinten lihaa myytäisiin siis samoilla säännöillä kuin pienriistaa (linnut ja jänikset) on perinteisesti saanut maassamme myydä.

Lakiehdotuksen linjaukset auttavat käytännössä julkisen riistakonsernin strategiassa esille tuotua tavoitetta tukea kotimaisen riistanlihan saatavuutta markkinoilla. Valiokunta pitää tarkastamattoman riistanlihan toimittamisen sallimista vähittäismyyntiin kannatettavana esityksenä. Samalla tulee kuitenkin huolehtia siitä, että hygieniataso säilyy korkeana. Luonnonvaraisen riistan tulo pieninä määrinä vähittäismyyntiin ja

suoraan kuluttajalle ilman lihantarkastusta helpottaa riistanlihan saantia, jolle on kasvavaa kysyntää. Jotta myyntiin saadaan myös isompia riistaeriä sekä myös jalostettavaa raaka-ainetta, pitää olemassa olevia teurastamoja ja pienteurastamoja jatkossa saada mahdollisimman kattavasti hyväksytyttä luonnonvaraisen riistan teurastukseen. Hirvieläinten lihan saatavuus kuluttajalle tulee todennäköisesti pysymään ennallaan tai jopa helpottumaan, vaikka ns. lahtivajakäytäntöä ollaan lakiesityksessä poistamassa. Valiokunta korostaa, että erityisen tärkeää on hyväksyttävä suurin osa lahtivajoista riistan käsittelylaitoksiksi.

Valiokunta korostaa, että elintarvikelain muutosten voimaantulon jälkeen riistan käytölle on useita vaihtoehtoja. Metsästäjät voivat käyttää entiseen tapaan kaiken luonnonvaraisen riistan lihan omaan käyttöön, jolloin lahtivaja ei kuulu elintarvikelainsäädännön piiriin eikä siitä tarvitse tehdä ilmoitusta eikä sitä myöskään tarvitse hyväksyttävä riistan käsittelylaitokseksi. Osa metsästysseuroista toimii näin jo nyt ja toimii varmasti jatkossakin.

Elintarvikelain perusteluissa todetaan, että lain soveltamisalan ulkopuolelle on myös rajattu yksityishenkilön itse tuottaman alkutuotannon tuotteen tai valmistaman elintarvikkeen luovuttaminen vähäisessä määrin toiseen yksityistalouteen siellä käytettäväksi. Esimerkkinä on mainittu jäniksen antaminen lahjaksi naapurille. Luovuttaminen voi olla vastikkeetonta tai vastikkeellista.

Valiokunta painottaa sitä, että jatkossa metsästäjät voivat luovuttaa pieniä määriä luonnonvaraista riistaa suoraan kuluttajalle alkutuotannon tuotteina. Tällöin riista on tapettu ja suolistettu, mutta sitä ei ole nyljetty tai kynitty. Tällöin toiminta rinnastetaan alkutuotantoon, eikä metsästäjiltä vaadita ilmoitusvelvollista elintarvikehuoneistoa. Lahtivajasta ei tarvitse tehdä tällöin myöskään ilmoitusta, eikä metsästäjiltä vaadita alkutuotantopaikkailmoitusta. Metsästäjät voivat myös toimittaa pieniä määriä luonnonvaraisia lintuja, jäniksiä ja kaneja alkutuotannon tuotteina paikalliseen vähittäismyyntiin ravintoloihin tai kauppoihin, josta riista luovute-

taan suoraan kuluttajalle. Pienten määrien rajaksi on asetusluonnosehdotuksessa esitetty 1 000 pienriistaeläintä vuodessa metsästäjää kohden. Valiokunta korostaa, että lahtivajasta ei näissä tapauksissa tarvitse tehdä ilmoitusta eikä metsästäjiltä vaadita alkutuotantopaikkailmoitusta.

Valiokunta korostaa, että jatkossa metsästäjät voivat luovuttaa pieniä määriä luonnonvaraisen riistan lihaa myös suoraan kuluttajalle. Kun riista on nyljetty tai kynitty, niin siitä muodostuu lainsäädännöllisessä katsannossa lihatuote. Tämän toiminnan edellytyksenä on ilmoitusvelvollinen elintarvikehuoneisto. Lahtivajasta tulee tällöin tehdä ilmoitus, mutta edelleenkin lihan tarkastusta ei vaadita. Metsästäjät voivat myös toimittaa pieniä määriä luonnonvaraisten lintujen, jänisten, kanien ja hirvieläinten lihaa paikalliseen vähittäismyyntiin (kauppoihin/ravintoloihin), josta liha luovutetaan suoraan kuluttajalle. Valiokunnalle tiedoksi saatetussa asetusluonnoksessa pienten määrien rajaksi on esitetty 1 000 pienriistaeläintä, 10 hirveä, 30 peuraa ja 50 metsäkaurista vuodessa metsästäjää kohden. Tällöin lahtivajasta muodostuisi elintarvikelain 13 §:n 3 momentin mukainen ilmoitusvelvollinen elintarvikehuoneisto, mutta edelleenkin ei vaadittaisi erillistä lihantarkastusta näissä tilanteissa.

Valiokunta toteaa, että luonnonvaraisen riistan varsinainen lihantarkastus olisi mahdollista vain hyväksytyssä laitoksessa eli riistan käsittelylaitoksessa tai luonnonvaraisen riistan teurastukseen hyväksytyssä teurastamossa tai poroteurastamossa. Hyväksytyissä laitoksissa tulee lisäksi voida käsitellä ja jalostaa myös tarkastamatonta riistan lihaa omaan käyttöön. Jatkossa lihantarkastuksesta ja riistan käsittelylaitosten hyväksymisestä vastaa Elintarviketurvallisuusvirasto, samoin teurastamoiden hyväksymisestä. Lapin aluehallintovirasto vastaa poroteurastamojen hyväksymisestä ja lihantarkastuksesta niissä.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että hyvätaoiset lahtivajat hyväksytään riistan käsittelylaitoksiksi. Valiokunta korostaa, että samoissa lahtivajoissa tulee olla mahdollista käsitellä lisäksi metsästäjien omaan käyttöön tulevaa tar-

kastamatonta riistaa. Tällä hetkellä luonnonvaraisen riistan teurastamiseen hyväksytyjä laitoksia on Suomessa 18, ja niitä tarvitaan ehdottomasti lisää uusia ja uudehkoja lahtivajoja hyväksymällä. Olemassa olevia teurastamoja ja pienteurastamoja ja poroteurastamoja olisi tarpeellista hyväksyttävä myös luonnonvaraiselle riistalle.

Valiokunta huomauttaa myös, että ns. kolarihirvieläinten käsittelyssä ei ole muutoksia, vaan niitä voidaan edelleen toimittaa eteenpäin ja huutokaupata tarkastamattomana lihana.

Kalatuotteet

Valiokunta toteaa, että kalojen käsittelystä ennen niiden käyttöä teollisuuden raaka-aineena tai myynnistä kuluttajille on säädetty EU-lainsäädännössä, joka on valmisteltu suurten kalastusmaiden valtamerikalastuksen saaliiden käsittelyn näkökulmasta. EU-säädökset mm. mahdollistavat kalan teurastamisen ja perkaamisen kalastuslaitoksella, mutta rannassa näitä toimenpiteitä voidaan tehdä vain ns. hyväksytyissä laitoksissa. Valiokunta korostaakin, että Suomen on välttämätöntä hakea poikkeuslupa komissiolta tähän EU-lainsäädännön soveltamiseen tältä osin, koska pienimuotoinen rannikko- ja sisävesikalastus sekä talvikalastus ja niiden saaliiden käsittely poikkeavat täysin EU:n muusta kalastuksesta.

Rannikko- ja sisävesikalastuksessa tulee myyntitarkoituksessa jatkossa olla mahdollisuus maissa tapahtuvaan kalan perkaamiseen ja muuhun käsittelyyn ilman hyväksytyä laitosta. Valiokunta pitää hyvänä, että Lihateollisuuden tutkimuskeskus yhdessä Suomen ammattikalastajaliiton kanssa toteuttaa paraikaa tutkimusta, jossa tehdään riskianalyysit rannikko- ja sisävesikalastuksen kalan perkaamisen ja käsittelyn vaikutuksista kalan turvallisuuteen elintarvikekeena tai myöhemmän käytön raaka-aineena. Kalastustuotteiden tuoteturvallisuutta on aiemmin selvitetty jo Lihateollisuuden tutkimuskeskuksen ja Elintarviketurvallisuusviraston hankkeessa kalatuotteiden turvallisesta myyntiajasta. Valiokunta toteaa, että näiden edellä mainittujen selvitysten perusteella voidaan laatia ko-

mission edellyttämä riskinarviointi. Valiokunta pitää tärkeänä, että poikkeushakemus saatetaan kiireellisesti vireille.

Lihantarkastus- ja valvontamaksut

Elinkeinolta perittävät lihantarkastusmaksut määritettäisiin maa- ja metsätalousministeriön asetuksella Elintarviketurvallisuusviraston maksullisista suoritteista. Lihantarkastuksen julkisoikeudellisia omakustannusarvoon perustuvia maksuja alennettaisiin enintään 600 000 eurolla vuodessa. Valiokunta pitää lakiehdotukseen sisältyvää lihantarkastus- ja valvontamaksujen alentamistavoitetta pienteurastamatoiminnan kehittämisen kannalta välttämättömänä toimenpiteenä.

Lihantarkastus- ja valvontamaksujen perustana olevat valvontakustannukset tulee pitää mahdollisimman alhaisina. Valiokunta pitää tässä yhteydessä keskeisenä sitä, että pienteurastamoiden lihantarkastuksen kustannukset laskevat myös käytännössä riittävästi, jotta toiminnan heikkoa kannattavuutta voidaan parantaa tätäkin kautta. Valiokunta edellyttää, että *pienieurastamoille lihantarkastuksesta ja valvontatoiminnasta aiheutuvien kustannusten alentaminen toteutetaan siten, että hyöty kustannusten alenemisestä koituu täysimääräisesti pienteurastamoiden hyväksi, ja että kustannusten alenemisestä ja sen seurannasta toimitetaan valiokunnalle selvitys vuoden 2012 syyskuun loppuun mennessä (Lausumaehdotus)*. Valiokunta katsoo, että kustannushyödyn kohdentuminen pienteurastamoille voidaan varmistaa esimerkiksi siten, että käyttöön otetaan arvostelijärjestelmä tarkastusmaksujen suorittamiseen. Valiokunta painottaa, että pienteurastamojen toimintaa ja lähiruoan jalostusta ja markkinointia tulee edistää. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että säädetäessä valtioneuvoston asetusta tulee tarkastella tällä hetkellä varsin alhaisen pienteurastamoja koskevan teurastettavien eläimien määrän nostamista.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella

valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

4 §. Soveltamisalan rajoitukset. Valiokunta ehdottaa teknistä korjausta pykälän 2 momenttiin sisältyvään viittaukseen siten, että pykälässä viitataan 13 §:n 6 momenttiin eikä 5 momenttiin.

13 §. Ilmoittaminen elintarvikehuoneistosta ja laitoshyväksymisen hakeminen. Valiokunta toteaa, että pykälän 4 momentin mukaan elintarvikehuoneiston toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on ilmoitettava valvontaviranomaiselle viimeistään 14 vuorokautta ennen aiottua toimenpidettä. Kyseinen vaatimus ilmoittamisesta 14 vuorokautta etukäteen ei perustu toiminnan riskeihin ja niiden hallintaan, vaan lähinnä rekisterin ajan tasalla pitämiseen. Valiokunta katsoo, että toiminnassa ja erityisesti myyntitilanteissa tulee eteen tilanteita, joissa tällaista ilmoitusta ei voida käytännössä tehdä etukäteen. Valiokunta ehdottaa momentin muuttamista siten, että toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on viivytettyä ilmoitettava valvontaviranomaiselle.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 4 ja 13 § muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan muutosehdotukset

4 §

Soveltamisalan rajoitukset

— — — — —
Tämän lain 3 lukua ei sovelleta 13 §:n 6 momentissa eikä 22 §:n 4 momentissa tarkoitettuun toimintaan.

13 §

Ilmoittaminen elintarvikehuoneistosta ja laitoshyväksymisen hakeminen

(1—3 mom. kuten HE)

Edellä 1—3 momentissa tarkoitettuna elintarvikehuoneiston toiminnan keskeyttämisestä, toi-

minnan lopettamisesta sekä toimijan vaihtumisesta on viivytyksestä ilmoitettava valvontaviranomaiselle (*poist.*).

(5 ja 6 mom. kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että pienteurastamoille lihantarkastuksesta ja valvontatoiminnasta aiheutuvien kustannusten alentaminen toteutetaan siten, että hyöty kustannusten alenemisesta koituu täysimääräisesti pienteurastamoiden hyväksi, ja että kustannusten alenemisesta ja sen seurannasta toimitetaan maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvitys vuoden 2012 syyskuun loppuun mennessä.

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jari Leppä /kesk
vpj. Pertti Hemmilä /kok
jäsen. Lasse Hautala /kesk
Hannu Hoskonen /kesk
Anne Kalmari /kesk
Johanna Karimäki /vihr
Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd

Mats Nylund /r (osittain)
Pentti Oinonen /ps
Klaus Pentti /kesk
Erkki Pulliainen /vihr
Kari Rajamäki /sd
Arto Satonen /kok (osittain)
Katja Taimela /sd
Pekka Vilkuna /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio, valiokuntaneuvos Carl Selenius.